

DE STEKELDRAGER *ABRACHYGLOSSUM CAPITATUM*, EEN NIEUWE BLAASKOPVLIEG VOOR DE NEDERLANDSE FAUNA (DIPTERA: CONOPIDAE)

Elias de Bree

Blaaskopvliegen vallen in het veld op door het gekromde achterlijf en relatief grote kop. De larven leven in andere insecten, zoals bijen en hommels. De laatste jaren zijn er diverse interessante waarnemingen aan deze groep gedaan. In dit artikel wordt *Abrachyglossum capitatum* nieuw voor Nederland gemeld. Deze heeft, als enige Nederlandse blaaskopvlieg, stekels boven op de antenne. Daarom wordt als Nederlandse naam stekeldrager voorgesteld.

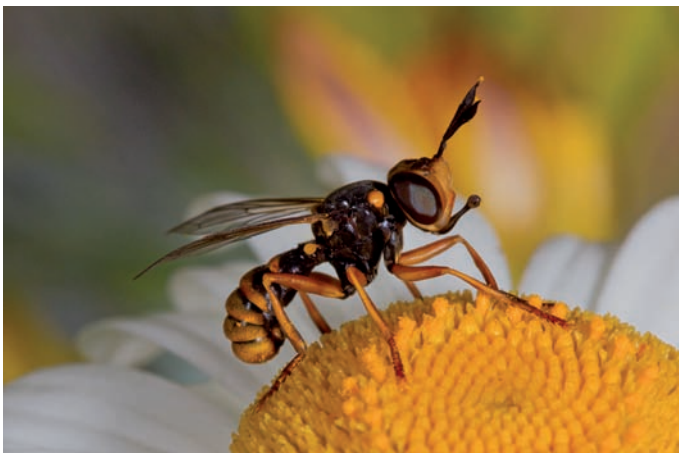
INLEIDING

Op 29 juli 2011 werd een mannetje *Abrachyglossum capitatum* Loew, 1874 verzameld in het Beeselsbroek in Limburg. Deze opvallende blaaskopvlieg (fig. 1) was nog niet bekend uit Nederland. In 2012 werd de soort nog twee maal gevangen, eenmaal in Limburg en eenmaal in Noord-Brabant. In Nederland zijn slechts 37 soorten blaaskopvliegen bekend (Stuke & van Eck 2008, Van Veen 2002). Voor het grootste deel zijn het onopvallend gekleurde insecten. Sommige soorten zijn wel uitbundig gekleurd, bijvoorbeeld uit de genera *Conops* en *Leopoldius*. Met hun lange antennen en zwartgele kleuren lijken ze op wespen. *Abrachyglossum capitatum* lijkt op deze soorten maar heeft een aantal opvallende kenmerken.

HERKENNING

Het genus *Abrachyglossum* is in Europa te herkennen aan de op de top van de antenne ingeplante arista en de tong die gelijk is als de lengte van de kop (fig. 2). Bij *A. capitatum* zijn aan de bovenkant van het derde antennelid stekels aanwezig (fig. 3). Er zijn geen andere Europese blaaskopvliegen die dit kenmerk hebben.

Abrachyglossum capitatum lijkt vrij sterk op *Conops vesicularis* Linnaeus, 1761. Deze heeft een ook een tong die gelijk is als de lengte van de kop. Echter, *C. vesicularis* heeft op het borststuk een roodgele tekening waar *A. capitatum* een zwartgele tekening heeft. Verder kunnen de soorten van het genus *Leopoldius* Rondani, 1845 verward

Figuur 1. *Abrachyglossum capitatum*, Wolfskop.

Foto Sandra Lamberts.

Photo 1. *Abrachyglossum capitatum*, Wolfskop.

Photo Sandra Lamberts.

Figuur 2. Kop, zij-aanzicht.
Figure 2. Head, lateral view.

Figuur 3. Derde antennelid.
Figure 3. Third antennal segment.

worden met *A. capitatum*. Bij *Leopoldius* is de tong altijd korter dan de kop en steekt niet voorbij de mondrand. Door sommigen wordt *A. capitatum* in het genus *Leopoldius* geplaatst. Dit is echter een oude opvatting (pers. med. J-H. Stuke), die hier niet gevolgd wordt.

NEDERLANDSE NAAM

Als Nederlandse naam stel ik voor stekeldrager, als verwijzing naar de stekels bovenop het derde antennelid. *Abrachyglossum capitatum* is de enige Nederlandse blaaskopvlieg die dit kenmerk bezit.

VOORKOMEN

Abrachyglossum capitatum is een zuidelijke soort die in Europa het noorden van haar verspreiding bereikt in Duitsland en Polen. Verder wordt de soort gemeld uit: Albanië, Frankrijk, Griekenland, Roemenië, Hongarije, Kroatië, Italië, voormalig Joegoslavië, Oostenrijk, Rusland, Spanje, voormalig Tsjecho-Slowakije en Zwitserland (Kröber 1914, Chvala & Smith 1988, Weinberg 1970). Van Veen (1984) meldt de soort voor België. Dit is blijkbaar een fout, want Van Veen et al. (1991) vermelden de soort niet meer voor de Belgische fauna.

VINDPLAATSEN IN NEDERLAND

De soort is in Nederland op drie locaties aangetroffen (fig. 4). De eerste vondst is gedaan aan de

rand van het natuurterrein het Beeselsbroek. Het is een vochtige weide met kalkrijke kwel die in de uiterwaarden van de Maas ligt in Noord-Limburg (Amersfoortcoördinaten 201-363). De tweede vondst werd op 12 juni 2012 gedaan door Marie-Christine Guégan. Het betrof een pas uitgeslopen exemplaar in het Lieven de Keypark te Eindhoven (AC 160-386), een ruderaal stadsparkje dat recent is aangelegd. De derde vondst, op 1 augustus 2012, betrof eveneens een pas uitgeslopen exemplaar. Deze werd door de auteur gesleept uit een grasvegetatie op het kalkgrasland de Wolfskop nabij Cadier en Keer in Zuid-Limburg (AC 182-314).

BIOLOGIE

Over de biologie is weinig bekend. Zo is er niets bekend over de gastheerrelatie van *A. capitatum*. Over bloembezoek zijn wel enkele literatuuropgaven: van wilde bertram *Achillea ptarmica* (Flügel 2002), gewone berenklauw *Heracleum sphondylium* (Čepelák 1959), Canadese guldenroede *Solidago canadensis* (Flügel 1999) en hertsment *Mentha sylvestris* (Czížek 1906). In Nederland is de soort op engelwortel *Angelica archangelica* gevangen.

De Nederlandse vindplaatsen lijken zeer divers. De overeenkomst is dat op alle locaties vochtige biotopen aanwezig zijn zoals sloten, poelen en kwelplekken. Verder is op alle locaties grote wederik *Lysimachia vulgaris* aangetroffen evenals slobkous-

Figuur 4. Vindplaatsen in Nederland.
Figure 4. Sightings in the Netherlands.

bijen *Macropis* Panzer 1809. Op beide Limburgse vindplaatsen werd tevens de wapenvlieg *Stratiomys potamida* Meigen, 1822 verzameld. Deze staat bekend als kwelindicerend (Brugge 2002).

DANKWOORD

Deze tekst is tot stand gekomen met de hulp van John Smit en Jens-Herman Stuke. Hartelijke dank aan Marie-Christine Guégan voor het delen van de waarneming van de soort in Eindhoven.

LITERATUUR

Brugge, B. 2002. Wapenvliegengabel. – Jeugdbondsuitgeverij, Utrecht.

- Čepelák, J. 1959. Príspevek k poznání Československých zástupců čeledi ocnatkovitých (Diptera, Conopidae). – Casopis Československé Společnosti Entomologické 56: 19-25.
- Chvala, M. & K.G.V. Smith 1988. Conopidae. – In: Soos, A. & L. Papp (red.) Catalogue of Palaearctic Diptera 8: 245-272.
- Czižek, K. 1906. Beiträge zu einer Dipterenfauna Mährens. 1. Die Umgebung von Brünn. – Zeitschrift des mährischen Landesmuseums 6: 182-234.
- Dunk, K. von der 1994. Zweiflügler aus Bayern III (Diptera: Asilidae, Leptogasteridae, Bombyliidae, Conopidae). – Entomofauna 15: 457-468.
- Flügel, H.-J. 1999. Phänologie und Blütenbesuch bei Dickkopffliegen (Diptera: Conopidae). – Philippia 9: 95-101.
- Flügel, H.-J. 2002. Fliegen des Unteren Odertales: Dickkopffliegen (Diptera: Conopidae). – Entomologische Zeitschrift 112: 69-73.
- Kröber, O. 1914. Die Gattung *Brachyglossum* Rond. (Dipt.). – Entomologische Mitteilungen 3: 179-187.
- Stuke, J.-H. & A. van Eck 2008. Some remarkable records of Conopidae from the Netherlands (Diptera). – Studia dipterologica 15, 1/2: 275-277.
- Veen, M. van 1984. De blaaskopvliegen en roofvliegen van Nederland en België. – Jeugdbondsuitgeverij, Utrecht.
- Veen, M. van, M. De Meyer & L. Verlinden 1991. Conopidae. – In: P. Grootaert, L. De Bruyn, M. De Meyer (red.) Catalogue of the Diptera of Belgium. Studiedocumenten van het KBIN: 117-118.
- Veen, M.P. van 2002. Family Conopidae. – In: Beuk, P.L.Th. (red.), Checklist of the Diptera of the Netherlands. KNNV Uitgeverij, Utrecht: 223-225.
- Weinberg, M. 1970. Familia Conopidae (Diptera) din Colecțiile Muzeului Brukenthal. – Studii și comunicări 15: 273-278.

SUMMARY

The conopid fly *Abrachyglossum capitatum*, new to the Netherlands (Diptera: Conopidae)

On July 29, 2011 a male of *Abrachyglossum capitatum* was caught at Beesels Broek in the province of Limburg. Since then two additional specimens have been observed, both males.

All observations were done in the vicinity of pools, ponds and seepages.

E. de Bree
Nieuwendijk 9
4571 LG Axel
ectemnius@gmail.com